Τὸ κακὸ αὐτὸ συμβαίνει, γιατὶ κανεὶς δὲν ἐφρόντισε νὰ μᾶς διαπαιδαγωγήσῃ καλλιτεχνικά, κι' ἔτσι ἡ καλαισθησία μας δὲν ἀναπτύχθηκε· γιατὶ ἡ καλαισθησία μορφώνεται, μόνον ὅταν βλέπουμε τὰ ὡραιότερα ἔργα τέχνης τριγύρω μας.

Τὸ καθῆκον μας λοιπόν, εἶναι καὶ μεῖς νὰ κατορθώσουμε νὰ ξεχωρίζουμε τὸ ἄσχημο ἀπὸ τὸ ὡραῖο καὶ τοὺς ἄλλους νὰ διδάξουμε νὰ τὸ διακρίνουν, δείχνοντάς τους πάντα μόνον ὡραῖα πράγματα.

Θὰ μοῦ παρατηρήσῃ ἴσως κάποιος ὅτι πολὺ μιλοῦμε γιὰ τὴν Τέχνη, ἐνῷ δὲν βλέπουμε τὴ χρησιμότητά της καὶ τὴν ὠφέλεια ποὺ μποροῦμε νὰ χουμε ἀπὸ αὐτήν.

Κι' ὅμως κανεὶς δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ φαντασθῇ πὼς μπορεῖ νὰ μᾶς λείψουν, χωρὶς καμμιὰ ζημία, ἡ μουσική, ἡ ποίησι, ὁ χορός, ἡ ζωγραφική, ἡ γλυπτική, ἡ ἀρχιτεκτονική, ὅσο κι' ἂν μᾶς φαίνωνται ἄχρηστες, γιὰ τὴν ὑλική μας ζωή. Γιατὶ ὅλες αὐτὲς οἱ τέχνες μᾶς βοηθᾶνε νὰ ἐκπληρώσουμε δυὸ μεγάλες ἐπιθυμίες μας: νὰ δημιουργήσουμε ἕνα ὡραῖο περιβάλλον, μέσα στὸ ὁποῖον ἡ ζωή μας θὰ εἶναι τερπνότερη καὶ ἠθικώτερη, καὶ νὰ ἐκφράσουμε κατὰ τρόπον ὡραῖον καὶ ἀθάνατον ὅλα τὰ συναισθήματά μας καὶ τὶς ἰδέες μας.

Ἡ τέχνη λοιπὸν ἔχει πολὺ μεγάλη σημασία γιὰ τὸν ἄνθρωπο, γιατὶ χωρὶς αὐτὴν ἡ ζωή του εἶναι ἄχαρη, καὶ αὐτὸς ξεπέφτει καὶ ξαναγυρίζει πρὸς τὸ ζῷον.

Ἂν ὅλ' οἱ ἄνθρωποι ἔχουν τὴ φυσικὴν αὐτὴ κλίσι πρὸς τὸ ὡραῖον, γιὰ τὸν Ἕλληνα ἡ κλίσι αὐτὴ εἶναι τὸ ἰδιαίτερο χαρακτηριστικὸ τῆς φυλῆς, καὶ μάλιστα χαρακτηριστικό, ποὺ τὴν ἐδόξασε καὶ θὰ τὴν δοξάζῃ γιὰ πάντα. Γιατὶ ἂν φέρουμε στὸ νοῦ μας τὸ παρελθὸν θ' ἀντιληφθοῦμε ἀμέσως ὅτι τὸ μεγαλεῖο τοῦ Ἑλληνισμοῦ ποτὲ δὲν ἐστηρίχθηκε πάνω στὴν κτηνώδη βία καὶ δύναμι, ἀλλὰ πάντοτε πάνω στὴν ἠθικὴ καὶ πνευματική του ἀνωτερότητα, ποὺ τὸν ἔκαμε ἀστείρευτη πηγὴ ἀληθινοῦ πολιτισμοῦ γιὰ τὴν Ἀνθρωπότητα ὁλόκληρη.

Ὅταν ὁ Ἑλληνισμὸς νικᾷ, ἡ νίκη του εἶναι πάντοτε ἠθικὴ καὶ πνευματικὴ νίκη. Μὲ τὸ ψυχικό του σθένος συντρίβει τὸ κράτος τῆς ὕλης, καὶ τὸ ἀκτινοβόλο του ἀστέρι, διασχίζοντας τὰ σκοτεινὰ τῶν καταιγίδων σύννεφα, σκορπίζει σ' ὅλο τὸν κόσμο τὸ δημιουργικό του φῶς, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἐγεννήθηκαν καὶ γεννιοῦνται κάθε φορὰ καὶ νέοι πολιτισμοί.

Ὁ Ἑλληνισμὸς ἀγωνίζεται πάντοτε γιὰ νὰ σκορπίσῃ τὸ φῶς στὴν οἰκουμένη. Καὶ οἱ πόλεμοί του ἀκόμα μονάχ' αὐτὴ τὴ σημασίαν ἔχουν.

Αὐτὸ ἀκριβῶς ἔχει ἐμπνεύσει καὶ τὸν ποιητήν, ὅταν μᾶς λέγῃ :

Μόνο οἱ Μαραθωνομάχοι
δὲν σ' ἐδόξασαν, Πατρίδα·
δὲν σ' ἐδόξασαν μονάχοι
οἱ τριακόσιοι τοῦ Λεωνίδα.
. . . . . .

Ἀλλ' ἀκόμα πιὸ μεγάλη
τῶν παιδιῶν σου ἡ δόξα ἐφάντ
εἰς μιὰν ἄλλην ἅγια πάλη
γιὰ ἕνα πιὸ ὄμορφο στεφάνι :

εἰς τὴν πάλη, ὅπου τὸ πνέμα
τοὐρανοῦ νικᾷ τὸν Ἅδη,
τῆς ἀλήθειας μὲ τὸ ψέμα,
τοῦ φωτὸς μὲ τὸ σκοτάδι.

Οἱ ἀγῶνες αὐτοὶ τῆς Ἑλληνικῆς Φυλῆς γιὰ τὴν ἀλήθεια καὶ τὴν ὀμορφιὰ ἐδημιούργησαν τὸ μεγάλο ἐκεῖνο ἀρχαῖο Ἑλληνικὸ Πολιτισμό, ποὺ τὸν ἐθαύμασε, τὸν θαυμάζει καὶ θὰ τὸν θαυμάζῃ ὁ κόσμος ὁλόκληρος.

Κι' ἄλλοι βέβαια, πολλοὶ καὶ μεγάλοι πολιτισμοὶ ἀνθίσανε κι' ἐμεγαλούργησαν σὲ διάφορες χῶρες. Ἔπειτα ὅμως ἐσβύσανε κι' ἐτάφησαν, καὶ μονάχα οἱ ἀρχαιολόγοι τοὺς ξεθάφτουν, καὶ οἱ σοφοὶ καταγίνονται μ' αὐτοὺς γιὰ νὰ πλουτίζουνε τὴν πολυμάθειά τους. Ἀλλὰ ὁ Ἑλληνικὸς πολιτισμὸς δὲν πέθανε ποτέ, γιατ' εἶχε μέσα του τὸ θεῖο σπέρμα. Ἦταν πολιτισμὸς ἀληθινὸς καὶ δημιουργικός, καὶ γιὰ τοῦτο ζῇ πάντα καὶ τροφοδοτεῖ κάθε προσπάθεια γιὰ νέες δημιουργίες.

Καὶ σὰν ἀνώτερος πολιτισμός, ὅπου ἦταν, ἐπῆρε γιὰ νὰ ἐκδηλωθῇ τὸ τελειότερο καὶ ὡραιότερο ἔνδυμα, ποὺ τοῦ ὕφαναν, οἱ Τέχνες, οἱ Τέχνες οἱ ἀληθινές, ἐκεῖνες, ποὺ τὶς ἐμπνέουν οἱ Θεοὶ στοὺς ἀνθρώπους καὶ γι' αὐτὸ μένουν ἀθάνατες.

Ἂν λοιπὸν θέλουμε κι' ἐμεῖς, ὅπως ὑπερηφανευόμαστε νὰ λέμε, νὰ δημιουργήσουμε καινούργιο πολιτισμό, δὲν μποροῦμε νὰ παραγνωρίσουμε τὸ αἰώνιο πνεῦμα τῆς φυλῆς μας, ποὺ ἦταν ἡ ἀγάπη πρὸς τὸ ὡραῖο, ἀλλὰ πρὸς αὐτὴν τὴν κατεύθυνσι θὰ τείνουν ὅλες οἱ προσπάθειές μας.

Ἴσως πολλοὶ νὰ παρεξηγήσουν τὰ λόγια μου καὶ νὰ νομίσουν πὼς ζητάω νὰ δημιουργήσουμε καλλιτέχνες.

Αὐτὸ ἕνας μόνον ἔχει τὴ δύναμι νὰ τὸ κάμῃ : ὁ Θεός.